

ПРЕЦЕДЕ

Партнерство за помирување преку ран детски развој и образование во Европа

Национална стратегија за застапување на ПРЕЦЕДЕ мрежата

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

Содржина

1. Вовед во програмата на ПРЕЦЕДЕ мрежата	3
2. Анализа на состојба во Македонија	4
3. Предизвици во предучилишниот воспитно-образовен систем во Македонија	7
4. Целни групи на застапувањето на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа	8
5. Главна стратешка цел и пораката на застапувањето	9
6. Лобирање за целите на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа	14
7. Дополнителни активности за подигнување на свеста за целите на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа во национален контекст	14
9. Соработка со медиумите	15
10. Мониторинг и евалуација (рамка)	17

Национална стратегија за застапување на ПРЕЦЕДЕ мрежата

1. Вовед во програмата на ПРЕЦЕДЕ мрежата

Партнерство за помирување преку ран детски развој и образование во Европа (ПРЕЦЕДЕ) е регионална мрежа на граѓански организации од седум европски држави, чијашто програма има за цел е да го зајакне капацитетот на граѓанските организации во Балканскиот регион и Европа, и да го поддржи процесот на прифаќање, градење мир, помирување, почитување на различноста и градење единство преку едукација во раната детска возраст.

Преку оформената регионална мрежа на организациите на граѓанското општество од Балканот се работи директно со предучилишниот персонал и со децата од предучилишна возраст, со што се промовира прифаќање на другите и почитување на различностите. Се развија и мрежи на граѓанските организации на национално ниво кои промовираат прифаќање на другите и почитување на различностите преку образование во раното детство во земјите на западен Балкан и поврзување на мрежите на националните мрежи и ПРЕЦЕДЕ мрежата на граѓанските организации со Меѓународната мрежа за мали деца во конфликтни и постконфликтни земји.

Носител и партнери во програмата се: Носител на програмата е невладината организација „Помош за децата“ од Србија (Pomoć deci - www.pomocdeci.org), а партнерски организации се: Прва детска амбасада во светот Меѓаши, Република Македонија (www.childrensembassy.org.mk); Раните години, Белфаст, Северна Ирска (Early Years - the organization for young children, Northern Ireland - www.early-years.org); Партнери за деца, Албанија (Partnerë për Fëmijët - www.partnereperfemijet.org); Центар за цивилни иницијативи, Хрватска (Centar za Civilne Inicijative - www.cci.hr); Децата пред се, Црна Гора (Djeca prije svega - www.djecaps.me/index); Балкански сончогледи, Косово (Balkan Sunflowers Kosova - www.balkansunflowers.org).

Македонската национална ПРЕЦЕДЕ мрежа, под водство на Првата детска Амбасада во Светот МЕЃАШИ, е формирана во 2013 година, со самото започнување на ПРЕЦЕДЕ проектот и формирањето на регионалната мрежа на граѓански организации од балканскиот регион. Таа, исто како и регионалната мрежа има своја мисија на национално ниво и спроведува проектни активности во правец на истакнување на важноста за вклученост во предучилишниот воспитно-образовен систем и унапредување на процесот на помирување преку градење култура на мир и почитување на различностите низ инклузивен процес за ран детски развој и образование.

Националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ја уважува, поддржува и промовира важноста на раната детска едукација и развој, позитивното воспитување фокусирано на детето и добрата грижа, вклучувајќи го негувањето и учењето култура на почит, инклузија и прифаќање на различности уште од самото раѓање, во рамки на семејството, раното образование и заедниците.

За значајно унапредување на доменот на раниот детски развој и едукација за сите деца во Република Македонија, националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ќе лобира и ќе врши застапување на нејзините национални стратешки цели кај релевантните институции, политичките партии, пратениците, националните и регионалните тела кои се одговорни за носење одлуки и креирање политики, локалните заедници, вклучително и родителите, воспитувач(к)ите, учител(к)ите, негувател(к)ите, заедно со медиумите, граѓанските организации, формалните и неформалните групи да направат вистинска разлика за децата.

2. Анализа на состојбата во Република Македонија

Националното законодавство (Закон за заштита на децата) во Република Македонија го дефинира раниот детски развој како предучилишно образование кое ги вклучува во прилог и мерките за згрижување на деца, мерките и активностите за промоција на здравјето и за подобрување на интелектуалниот, емоционалниот, физичкиот и социјалниот развој.

Во Македонија, во рамките на предучилишниот воспитно-образовен систем, направени се значајни придвижувања во последните неколку години, но исто така сè уште остануваат сериозни предизвици кои мораат да бидат надминати за да се креира поинклузивен и поквалитетен воспитно-образовен систем, кој истовремено ќе понуди интегрирана програма која децата ќе ги воспитува и едуцира во насока на почитување на различностите, градење култура на мир, еднаквост и меѓусебно прифаќање.

Во оваа анализа на состојба наведени се неколку важни стратешки чекори превземени во минатите години во правец на подобрување на раниот детски развој, учење и заштита, чии исходи ја рефлектираат и денешната состојба во овој домен, за којшто уште постои сериозна потреба за напредок, при што децата и нивниот интерес и крајна придобивка ќе бидат ставени во фокусот на процесот.

Студијата за предучилишно образование истакнува дека во Република Македонија процесот на дефинирање на стандардите за рано учење и развој започна во 2006 година спроведено од Канцеларијата на УНИЦЕФ - Скопје во соработка со Министерството за труд и социјална политика. Примарната цел на оваа иницијација беше да се развие еден сет на национално прифатливи стандарди за рано учење и развој со позитивни резултати во холистичкиот развој на децата од 0 до 6 години (во семејството, детски градинки, детски рекреативни центри, како и разни неформални форми на згрижување и воспитание на децата во предучилишна возраст).

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

Во рамките на Националната програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015, наведено беше дека "Раниот детски развој ќе претставува еден од приоритетите на Владата на Република Македонија, како и помошта од граѓанскиот сектор во остварување на оваа цел ќе биде корисна.

Во Националниот план за развој 2008 - 2013, Република Македонија во рамките на подобро образование за сите, исто така го интегрираше и раниот детски развој за децата од предучилишна возраст. Со цел да се следи развојот на децата од предучилишна возраст, се случи усвојување и имплементација на Стандардите за рано учење и развој утврдени за оваа возрасна група. Исто така, Владата на Република Македонија, во рамките на Стратегијата за демографски развој на Република Македонија 2008-2015 година, планираше превземање на соодветни мерки и активности, особено во делот на проширување на мрежата на градинки, со цел да се овозможи еднаков пристап за сите деца, особено за децата од руралните и загрозените општини, но во исто време и мерки за зголемување на вклученоста на децата од предучилишна возраст.

Започнувајќи од 2009 година, фокусот на активностите е насочен кон дефинирање и доработка на политиката за ран детски развој кои имаат за цел да ги зголемат и реформираат постојните капацитети во градинките и да промовираат алтернативи на градинките во руралните и маргинализираните средини, како што се центрите за ран детски развој. Втората насока на дејствување е поддршка на холистичкиот пристап во унапредувањето на развојот и раното учење кај малите деца базирано врз имплементацијата на СРУР.

Во периодот од 2008 до 2012 година е направен голем исчекор во системската промоција на раниот детски развој преку повеќе иницијативи содржани во Студијата за напредокот на програмата за рано учење и развој базирана врз Стандардите за рано учење и развој за деца од предучилишна возраст (2013).¹

Очекувани вредности кои децата треба да ги имаат во остварувањето на Стандардите за рано учење и развој во Републиката. Македонија се: независност, креативност, иницијативност, одговорност за себе и за животната средина, прифаќање и почитување на различните од себе, толерантно однесување и солидарност и почитување на заедницата и државата во целина. Во таргет земји од регионот на Балканот во текот на изминатите неколку години, практично има малку активности за помирување или практики за градење на мирот вградени во наставните програми за предучилишно образование или во кои било политики за човековите права или заштита на деца во склоп на предучилишните установи. Речиси и да нема национално законодавство во однос на образованието, здравството, или раниот детски развој кој се однесува на почитување на различноста, градење на мирот или градење на социјално кохезивни општества со малите деца.

Сепак, одредени извори тврдат дека опфатеноста на децата во предучилишниот воспитно-образовен процес изнесува околу 24%, додека пак според

¹ http://www.unicef.org/tfymacedonia/lzvestaj_za_procenkata_na_napredokot_MK_za_na_web.pdf

согледувањата во Извештајот на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа за состојбата на предучилишниото образование и развој во Македонија од 2013, информациите покажуваат дека само 14% од децата од предучилишна возраст во Република Македонија посетуваат формална предучилишна програма, што претставува еден од најниските стапки во југо-источна Европа.²

Тоа делумно се должи на фактот дека досега некои родители погрешно ги перципираа градинките единствено како дневни центри за згрижување, но исто така, според истиот извештај, тоа се должи и на фактот дека бројот на градинки е недоволен, односно постојат градинки во само 50 општини од вкупно 84 општини во земјата. Други важни фактор за исклученост на децата од предучилишниот воспитно-образовен систем се социо-економските ризици и различни видови на попречености. Според извештајот на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа за состојбата на предучилишниото образование и развој во Македонија од 2013 година, само 15% од децата со попреченост посетуваат основно училиште. Само 60% од децата Роми се запишуваат во основно училиште, додека само 40% од нив го заврши.

Овие податоци покажуваат низок процент на присуство во предучилишни установи од страна на децата во Република Македонија, што е прилично загрижувачки, бидејќи многу педагози и психолози ја нагласуваат важноста на развојот на децата во првите шест години од својот живот, со тоа и важноста на организираниот предучилишен образовен процес. Интересно е да се напомене фактот дека бројот на запишани деца во детските градинки во 2010 и 2011 година се зголемени во споредба со 2009 година, но не е познато дали тоа се должи на отворање на нови градинки или само бројот на деца во групи се зголеми.

После процесот на децентрализација, се очекуваше дека единиците на локалната самоуправа ќе ја преземе одговорноста во областа на ран детски развој. Трансферот на надлежностите од централно на локално ниво треба да ја подигне свеста на локалните власти за максимално искористување на постоечките капацитети (инфраструктура и персонал), така што на локалната заедница претставува столб во реализацијата на воспитно-образовниот процес на децата од предучилишна возраст. Позитивно е тоа што некои општини веќе започнале со примена на центри за ран детски развој во своите програми.

Во текот на 2014, 2015 и 2016 година, после иницирање на регионалната мрежа на организации од балканските земји, а со тоа и создавање на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа, во 11 градинки во Македонија беше пилотирана програма за деца од предучилишна возраст, преку имплементација на активности од „Програмскиот прирачник за почитување на различностите“ на ПРЕЦЕДЕ проектот.

Како дел од активности на ПРЕЦЕДЕ мрежата во Република Македонија, беше одржана обука за застапување и лобирање во мај, 2014 година. Покрај претставниците од граѓанските организации кои се членки на национална

² <http://www.slideshare.net/MEGJASHI1/macedonia-precede-situation-report-31-05-2013>

ПРЕЦЕДЕ мрежа во Македонија, исто така едукаторите од 11 градинки беа вклучени во обуката. Едукаторите од градинките кои беа поканети на обуката беа истите оние чии градинки учествуваат во пилотирањето на „Прирачникот за почитување на различностите“ во Република Македонија. Нивното учество во работилницата даде вредни увид во прашањето/предизвикот кој е во фокусот на оваа стратегија.

По имплементацијата на активностите од прирачникот (2015/2016 година) активно и континуирано спроведувани се евалуациските истражувања со мали деца на возраст од 3 и 6 години, нивните родители и нивните воспитувач(к)и. Пилотирањето и резултатите од евалуацијата досега покажуваат дека децата, родителите и предучилишните едукатор(к)и веќе чувствуваат придобивки од програмските активности спроведени во градинките, а нивното однесување е посензибилизирано во однос на различностите и исклученоста.

3. Предизвици во предучилишниот воспитно-образовен систем во Македонија

Вклученоста или исклученоста во/од воспитно-образовен систем, како и квалитетот на предучилишни програми за децата, имаат силно влијание врз секое дете, на неговата иднина, најблиските, заедницата, а конечно и на развојот на социјално праведно, инклузивно и еднакво општество. Недоволната вклученост на децата во предучилишниот воспитно-образовен процес, придонесува кон зголемена појава на девијантно и антисоцијалното однесување, развојот и прифаќање на стереотипи и предрасуди, отсуство на чувствителност кон различностите и почитување на истите меѓу децата, и крајно намалување на нивото на детската благостостојба и развоен потенцијал.

Дополнително, различни актуелни истражувачки податоци укажуваат на тоа дека раниот детски развој и едукација имаат огромно влијание на идните процеси на градењето мир, прифаќањето на различностите и социјалната кохезија.

И покрај разни истражувања кои ги докажуваат бенефициите од вклучувањето на децата во некаква форма на предучилишно образование, се чини дека во Република Македонија овие факти допрва стануваат познати за пошироката јавност. Во глобала, највеќе круговите на луѓе кои се директно вклучени во предучилишно образование, знаат и зборуваат за придобивките.

Исто така, постои проблем со преполнети и незадоволителни капацитети на постечките предучилишни установи, како и потреба за вработување на дополнителен персонал, што пак влијае на намалена вклученост на малите деца во процесот на предучилишно образование и развој и намален квалитете на самиот воспитно образовен систем за децата од предучилишна возраст.

Во приградските и руралните средини традиционално се зголемува бројот на деца кои остануваат дома. Во тие области, предучилишното образование никогаш

не се сметало за нешто важно или корисно за раниот детски развој. Исто така, стапката на невработеност во овие области е многу повисока отколку во урбаните области на градот. Во многу случаи предучилишните установи кои се на располагање се далеку, што исто така ги демотивира родителите.

Сите горенаведени работи, резултираат со статистика дека околу 14% од децата на возраст од 3 до 6 години посетуваат некоја предучилишна установа.

Оваа национална стратегија за застапување ќе се обиде да ги максимизира резултатите од работата и досегашните наоди на ПРЕЦЕДЕ мрежата и да создаде процес и план за работа што мрежата ќе го спроведува во следните неколку години за остварување на поинклузивен и поквалитетен предучилишен систем за најмалите граѓани во Македонија - децата.

4. Целни групи за застапувањето на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа

Целната публика на Националната стратегија за застапување на ПРЕЦЕДЕ мрежата претставува лице или група на луѓе кои можат да ни помогнат да направиме промена на политиката за која се залагаме. Во овој контекст тие се законодавците, одлучувачите и креаторите на политики во рамките на локалната и централната власт во Македонија.

Подолу се наоѓа листата на целни групи кај кои националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ќе лобира, или заеднички ќе се залага за релевантни промени во законодавството, политиките и стандардите кои се однесуваат на предучилишниот воспитно-образовен систем. Сепак, за секоја кампања, приоритет или активност за застапување, процесот бара различна и специфична целна публика и пристап.

Примарна целна група претставуваат оние официјални лица со директна надлежност да прават промени на политика за кои се залагаме во склоп образованието и развојот во раните детски години. Информирање и убедување на носителите на одлуки и креаторите на политиката се во центарот на вниманието на нашата стратегија за застапување. И покрај тоа што ќе се обидеме да се стекнеме со поддршка од други тела како што се други групи на активисти, граѓански организации, медиуми и институции на локалната самоуправа, мораме да бидеме свесни дека таргет публика се секогаш луѓето, а не институциите. Примарна целна група за ПРЕЦЕДЕ се:

- **Министри (Министерство за труд и социјална политика, Министерство за образование, Министерство за здравство, Министерството за финансии)**
- **Советници на министрите**
- **Директори на институциите од интерес (на пример - Националната комисија за правата на детето во Република Македонија)**

- **Директори на владини агенции и претставници од владините институции**
- **Биро за развој на образование**
- **Одделенија за развој на наставни програми**
- **Универзитети за обука на учител(к)и и воспитувач(к)и (Педагошки факултет)**
- **Членови на Собранието**
- **Претставници на политички партии**
- **Претставници на градските власти**
- **Претставници на локалните општини**
- **Претставници на приватниот сектор**

Секундарна целна група претставуваат сите оние кои можат да влијаат врз одлуките на нашата примарна публика. Секундарната целна група е важна, бидејќи таа може да ни овозможи пат до примарната група, кога таа не ни е директно достапна. Секундарна целна група за националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ги вклучува:

- **Родителите, старателите и членовите на потесното семејство на децата од предучилишна возраст**
- **Претставниците на медиумите (уредници, новинари, блогери, експерти по социјалните медиуми од печатените, емитуваните и електронските медиуми)**
- **Претставници на коалиции и здруженија на новинарите**
- **Предучилишни едукатори и луѓето кои работат во предучилишните установи**
- **Професори од Факултетот за педагогија кои работат на предучилишно образование**
- **Граѓански организации или граѓански иницијативи**
- **Мрежи на граѓански организации кои се активни во областа на образованието, здравјето и развојот на децата**
- **Интересни групи (формални и неформални групи)**
- **Високопрофилирани индивидуи од јавната и академската сцена заинтересирани да лобираат за прашањето на ПРЕЦЕДЕ во Македонија**

5. Главна стратешка цел и пораката на застапувањето

Националната цел на застапувањето на ПРЕЦЕДЕ мрежата претставува врвниот фокусот на нашите напори за застапување и основа на позитивните промени кои сакаме да ги видиме. Таа ја претставува промената што сакаме да ја постигнете и таа се базира на наодите и предизвиците поврзани со состојбата и потребите на малите деца како дел од предучилишниот воспитно-образовен систем во национален контекст.

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

Нашата главна национална цел на застапувањето е:

Подобрување на квалитетот на предучилишното образование и вклученоста на децата од раните години во воспитно-образовниот систем, со почитување на различностите и градење на мирот како составни аспекти, за да се обезбеди благосостојба на сите деца кои живеат во Република Македонија, до 2026 година.

Пораката на нашето застапување е:

Ние од националната ПРЕЦЕДЕ мрежа, преку оваа стратегија ги препознаваме проблемите и предизвиците кои се однесуваат на раниот детски сектор, а со тоа и потребите за поголема опфатеност на детската популација во предучилишниот воспитно-образовен систем. Преку лобирање и залагање за промени, со помош на релевантните институции и поддршка од широката јавност, ќе се насочиме кон менување на перцепцијата за важноста на раниот детски развој и образование, создавање на подобри социо-економски услови, како и градење поквалитетен предучилишен систем со повисоки стандарди за образование и развој, кој континуирано и систематски ќе работи во насока на поголема инклузија, почитување на различностите како круцијални елементи на животот на малите деца и учењето, со цел негување на заедници со помалку дискриминација, намалување на нивото на предрасуди и стереотипи и промоција на општествена хармонија, еднакви можности и благосостојба за сите деца во Република Македонија.

6. Конкретни стратешки цели и активности на застапувањето на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа

Краткорочни (2016-2019):

1. „Програмскиот прирачник за почитување на различностите“ да стане составен дел од националната предучилишна програма во градинките ширум државата.

Порака:

Најдобри практики од други постконфликтни региони укажуваат на тоа дека постои потреба за поддршка на напорите за процесот на помирување и градење на мирот преку системска акција во раните фази на развојот на детето. Затоа, помогнете ни градење на мирот да биде активен дел предучилишното образование.

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

10

Проектот е финансиран од Европската Унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на Првата детска амбасада во светот Меѓаши и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија

Активности:

1.1. Одржување редовна комуникација со релевантните национални актери од областа на раниот детски развој и едукација;

1.2. Организирање состаноци со претставници од Бирото за развој на образование и Министерството за труд и социјална политика со цел лобирање за прифаќање на „Програмскиот прирачник за почитување на различностите“ да стане составен дел од националната предучилишна програма во градинките ширум државата;

1.3. Одржување на јавни трибини, дебати, тркалезни маси со претставници од целните групи, со цел споделување на досегашните резултати и постигнувања од Регионалниот прирачник за почитување на различностите, кој е основа на која е создаден Националниот прирачник за почитување на различностите;

1.4. Медиумски настапи за запознавање на општата популација со важноста од учење, практикување и градење култура на мир, почитување на различностите и меѓусебното прифаќање уште од најрана возраст;

1.5. Организирање на меѓународна конференција со цел споделување на позитивните искуства од страна на партнерите во регионалната ПРЕЦЕДЕ мрежа за успешноста од примената на овој прирачник во пракса.

2. Воспоставување поблиска соработка со локалните самоуправи од општините каде се лоцирани градинките во кои се спроведува програмата на ПРЕЦЕДЕ.

Порака:

Ќе вложиме максимални напори да воспоставиме поблиска соработка со локалните самоуправи од општините каде се лоцирани градинките во кои се спроведува програмата на ПРЕЦЕДЕ, затоа што локалната институционална поддршка е клучна за успехот на програмските цели од кои децата веќе имаат директни придобивки. Потесната и континуирана соработка ќе придонесе кон поефикасно детектирање на предизвиците на локално ниво, изнаоѓање на заеднички решенија, а со тоа и градење на поквалитетен предучилишен воспитно-образовен систем за децата.

Активности:

2.1. Организирање на лични или групни состаноци за размена на информации, успешни практики и научени лекции меѓу претставниците на локалните власти, експерти и други релевантни актери од областа на раниот детски развој и едукација од Македонија или регионот.

2.2. Учество во јавни дебати и иницијативи за поддршка на развојот и зајакнувањето на постоечките политики за ран детски развој со следење на нивното спроведување во земјата на локално ниво.

2.3. Одржување на константно и високо ниво на комуникација меѓу претставниците на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа, претставниците на општинските институции и претставници од управата на градинките.

Долгорочни (2016-2026):

3. Зголемување на опфатеноста на деца во градинките од сегашните 24% на 48% во следниве 10 години, со задолжителен почеток на предучилишното образование за деца од 3та годишна возраст.

Порака:

Различни современи истражувања покажуваат дека вклучувањето на децата во претшколско образование од многу рана возраст има позитивно влијание на детските социјални вештини и академски постигнувања во понатамошниот тек на нивниот живот, што понатаму пак позитивно се рефлектира на заедницата и генерално на целото општество. Затоа како национална мрежа бараме целосна поддршка од сите релевантни чинители, креатори на политики и широката македонска јавност да се стави фокус на унапредување на воспитно-образовниот систем за децата од раната возраст, целејќи кон високо ниво на квалитет и инклузивност.

Активности:

3.1. Учество во национални конференции, тркалезни маси, јавни трибини и состаноци со претставници од целната публика, за понатаму да се сензибилизираат за нивната улога и одговорност кон раниот детски развој и неговото значење;

3.2. Креирање и спроведување на јавна кампања за подигање на свеста за важноста на раната детска вклученост во предучилишниот воспитно-образовен систем;

3.3. Воспоставување на партнерста помеѓу државните институции и граѓанските организации со цел обезбедување фондови за зголемување на опфатеноста на децата во градинките

3.4. Организирање состаноци за лобирање до општествено одговорни компании и поединци, со цел да станат можен колективен или индивидуален амбасадор на раниот детски развој, односно финансиски да помагаат дете од смејство во социјален ризик за да може да навлезе во системот на образование.

3.5. Поттикнување и воспоставување на јавни-приватни партнерства со цел отворање на предучилишни установи за децата.

3.6. Креирање на истражување за важноста на вклученоста на децата од предучилишна возраст во воспитно-образовниот систем;

3.7. Поттикнување на изготвување на Национална стратегија од страна на надлежните институции за поголема вклученост на децата во предучилишниот воспитно-образовен систем.

4. Предучилишниот воспитно-образовен систем да стане надлежност на Министерството за образование и наука наместо Министерството за труд и социјална политика.

Порака:

Со стремежот за трансфер на надлежностите од Министерството за труд и социјална политика кон Министерството за образование и наука, бараме институциите на системот и формално да го дефинираат значењето на предучилишните установи како центри за ран детски развој, образование и воспитување на малите деца, наместо како досега служби за згрижување и нега.

Активности:

4.1. Организирање на регионална работилница за претставници на двете министерства, релевантни експерти, претставници од државни институции и партнерски организации од регионалната ПРЕЦЕДЕ мрежа, со цел споделување искуства и најдобри институционални практики од состојбата на терен во сферата на раниот детски развој и предучилишно образование.

4.2. Одржување редовни лични и групни состаноци со претставници на двете министерства како активно би лобирале и придонеле за целосен трансфер на надлежноста за предучилишниот воспитно-образовен систем од Министерството за труд и социјална политика на Министерството за образование и наука.

4.3. Водење редовна комуникација преу различни канали со претставници од обете министерства и меѓусебно запознавање и информирање за тековните процеси, активности и напредок во сферата на раниот детски развој и образование.

7. Дополнителни активности за подигнување на свеста за целите на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа во национален контекст

- Обука за права на децата за сите таргет групи;
- Обука за ран детски развој и образование;
- Учество во национални конференции, тркалезни маси, конференции и состаноци со клучните водачи на јавното мислењето и други, за понатаму да се сензибилизираат за нивната улога и одговорност кон раниот детски развој и неговото значење;
- Учество во јавни дебати и иницијативи за поддршка на развојот и зајакнувањето на постоечките политики за ран детски развој со следење на нивното спроведување во земјата;
- Комуникација со релевантните национални актери од областа на раниот детски развој и едукација;
- Размена на информации и научените лекции меѓу локалните и другите релевантни актери од областа на раниот детски развој и едукација;
- Студиски посети на предучилишни установи од земји од регионот, каде постојат високи стандарди на предучилишно образование и ран детски развој, со цел размена на најдобри практики и научени лекции.

8. Лобирање за целите на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа

Со применување на активности за лобирање и акции за ширење на нашите пораки на застапувањето, националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ќе работи на влијание врз одлуките направени од страна на службените лица во владата/парламентот/локалните власти, најчесто законодавци или членови на регулаторните агенции. Остварување одржлива промена во политиката и законодавството е од клучно значење за целите на застапувањето на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа. Поради овие причини, важно е процесот на лобирање да вклучува заедничка и организирана кампања од страна на припадниците на националните мрежи.

Во контекст на застапувањето, лобирањето за општата цел и конкретните стратешки цели со националната ПРЕЦЕДЕ стратегија за застапување, подразбира примена на стратешки, директен и неформален начин на влијание врз носителите на одлуки, преку:

- Пишување лични писма/ пораки до носителите на одлуки (претставници на релевантните министерства, владини претставници, советници на министерствата и владата, претставници на локалната власт);
- Телефонски повици или поврзување со поединци/групи од интерес, преку онлајн конференциски видео повици;
- Организирање лични и директни состаноци со носителите на одлуки;
- Воспоставување на неформални контакти на јавни собири (како на пример - приеми, семинари, конференции, прослави, коктел забави и др.);

- Организирање работни средби со целните групи/партнери и сојузници/носителите на одлуки/други високо општествено позиционирани поединци кои се релевантни за каузата;
- Организирање отворени дебати/трибини/форуми со целните групи и засегнати граѓани во однос на темата.

9. Соработка со медиумите

Националната ПРЕЦЕДЕ мрежа има спроведено мало истражување во врска со предучилишното образование и медиумите во Македонија. Бидејќи не постојат достапни податоци за тоа како прашањето за предучилишното образование е покривано од медиумите во претходните години, фокусот на истражувањето беше:

- Колку често медиумите во Република Македонија известуваат за прашањето на предучилишното образование?
- Дали приказните за предучилишно образование се напишани по високи професионални стандарди?
- Дали приказни се пишувани врз основа на независно новинарско истражување или се обезбедени од страна на новинските агенции?
- Колку од приказните се афирмативни за предучилишно образование?

Целта на истражувањето беше да се види како обично медиумите објавувале за предучилишното образование и кој стил на известување го користеле.

Резултатите од ова, иако мало истражување, се разочарувачки. Имено, само два пати, во периодот од **јуни 2010 - јуни 2014 година** предучилишното образование се споменува во македонските медиуми. И двата пати изворот е новинска агенција од каде е копирана содржината, без ниту еден пример на критички пристап кон вестите или давање коментар во врска со истите. Во неформалните интервјуа со новинарите, се покажува дека постои голема негрижа и заблуда за предучилишното образование во Македонија и воопшто интересот за оваа тема е скоро неспостоечки. Оттука, голем предизвик на националната стратегија за застапување, покрај институционалното лобирање, во овој случај ќе биде да се стави предучилишното образование во фокусот на медиумите и да се придобијат медиумите на страна на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа, како би известувале професионално, грижливо, критички и според високи стандарди за важноста на предучилишното образование, раниот детски развој, како и учење и практикување на култура на мир и почитување на разликите во склоп на предучилишните програми.

Медиумите, медиумските претставници, новинарски здруженија и колективи, претставуваат наша целна група, но истовремено тие се и наш сојузник во процесот на застапување за целите на ПРЕЦЕДЕ, бидејќи додаваат кредибилитет и легитимитет на темите кои ги покриваат. Тие се партнери кои ќе ѝ помогнат на ПРЕЦЕДЕ мрежата во ширење на пораката, достигнувајќи до поширока целна публика и ќе придонесат залагањето за прашањето од интерес да биде

поефикасно. Важно е членовите на ПРЕЦЕДЕ мрежата да допрат до што поширок обем на национални, локални, печатени или ТВ медиуми, електронски, приватни или во граѓанска сопственост, или пак до можни меѓународни медиумски мрежи на стратешки начин.

За да ја унапредиме соработката со медиумите ќе се посветиме на некои од следниве активности:

- *Организирање на национални и работилници со претставници на медиумите, нивните здруженија, експерти и членови на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа, претставувајќи ги најдобрите начини за медиумско известување за теми поврзани со образование и раниот детски развој, подобрување на видливоста на предучилишното образование во медиумите, подигање на свеста за потребата од поквалитетен и инклузивен систем, кој вклучува програмски аспекти кои систематски ќе работат на теми како почитување на различностите, градење култура на мир и толеранција.*
- *Склучување меморандумски договори за соработка и партнерство.*
- *Одржување редовна комуникација со медиумските претставници, како и нивно редовно известување за активностите на националната ПРЕЦЕДЕ мреж, новостите и развојните фази во сферата на раниот детски развој и образование.*
- *Подготовка и дистрибуција на материјали кои претставниците на медиумите можат да ги користат како референца за состојбата во предучилишните установи, за сите позитивни ефекти на постоење на наставната програма која вклучува модули на почитување на различноста, и градењето на мирот во предучилишното образование, како и за важноста на вклученост во квалитетен и инклузивен предучилишен воспитно-образовен систем.*

Следниве методи ќе ги користиме за да ги проследиме пораките од националната ПРЕЦЕДЕ мрежа за важноста на квалитетното и инклузивно предучилишно образование и развој во Македонија до медиумите:

- *Прес објави (електронски или печатени)*
- *Прес-конференции за телевизии, радија и онлајн медиуми*
- *Писма до уредниците на медиумите*
- *ТВ / радио интервјуа / дебати*
- *Брифинзи*

Предизвикот за застапниците како и за медиумите како партнери и сојузници во застапувањето и лобирањето ќе биде да протретираат позитивни и успешни приказни за поединечни семејства или деца. Пронаоѓањето на најдобрите наративи и лични успеси ќе биде фактор кој дополнително ја истакнува важноста на пораката која националната ПРЕЦЕДЕ мрежа сака да ја пренесе.

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

16

Проектот е финансиран од Европската Унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на Првата детска амбасада во светот Меѓаши и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија

Пример за позитивна приказна во медиумите: Животна приказна за дете од ранлива и маргинализирана група, кое благодарение на неговото навремено запишување во градинка, го завршува и процесот на средно и високо образование. Тој сега е пример за своите пријатели кои потекнуваат од семејства во социјален ризик, успевајќи да се опишени, да се стекне со соодветно образование, и конечно да се вработи благодарение на навременото вклучување во воспитно-образовниот процес во раните години.

10. Мониторинг и евалуација

Мониторингот и евалуацијата на стратешките напори за застапување на ПРЕЦЕДЕ мрежата почнува со првиот чекор за застапување и лобирање. Подолу се наоѓаат конкретни чекори кои Меѓаши заедно со националната ПРЕЦЕДЕ мрежа ќе ги преземе во врска со мониторинг и евалуација на стратешките цели, со цел да ја процени ефикасноста на националната стратегија за застапување.

Следниве методи ќе се користат за собирање, следење и мерење на резултатите, вклучувајќи ги и можните ризици од промените кои ќе се случат во времетраењето на активностите за стратешко застапување:

Рамка за мониторинг и евалуација за стратешките цели на националната ПРЕЦЕДЕ мрежа			
Цели	Индикатори	Средства за верификација	Ризици
1. „Програмскиот прирачник за почитување на различностите“ да стане составен дел од националната предучилишна програма во градинките ширум државата.	-Број на градинки Македонија каде е целосно интегриран и имплементиран „Програмскиот прирачник за почитување на различностите“	-Теренско истражување за градинките кои го имплементирале овој прирачник -Користење статистички податоци од архивите на надлежните министерства и општинските институции	-Недеоволен број на градинки кои го интегрирале прирачникот во својата предучилишна програма -Недоволен интерес за имплементација на прирачникот -Недоволна подготвеност на предучилишните едукатори за работа според методологијата од прирачникот
2. Воспоставување поблиска соработка со локалните самоуправи од општините каде се	-Број на меморандумски договори за соработка склучени со	-Организациска дата-база и архива на договори за склучени соработки -Комуникациски	-Незадоволително квантитативно и квалитативно ниво на комуникација -Немање доволно

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION
Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

лоцирани градинките во кои се спроведува програмата на ПРЕЦЕДЕ.	општините -Број на општини со кои е воспоставена квалитетена и континуирана соработка -Број на општински институции придобиеени како застапници и силни поддржувачи за прашањата за децата за кои се залага ПРЕЦЕ мрежата	дневник -Евиденција на остварени средби и посети -Записници од остварените средби -Податоци од општинските архиви	време за средби заради презафатеност на претставниците од локалната власт -Недоволна запознаеност или немање интерес за состојбите и можностите на системот за ран детски развој и образование
3. Зголемување на опфатеноста на деца во градинките од сегашните 24% на 48% во следниве 10 години, со задолжителен почеток на предучилишно образование за деца од 3та годишна возраст.	-Вкупниот број на мали деца вклучени во предучилишниот воспитно-образовен систем секоја година -Бројот на новозапишани деца во градинките на 3 годиша возраст	-Истражувачки податоци и јавни информации од базите на Министерство за труд и социјала, општинските институции, Министерство за образование, Биро за развој на образование -Спроведени национални анкети и независни истражувања	-Недоволен број на деца вклучени во предучилишниот воспитно-образовен процес -Недоволен интерес или недостаток на можности од страна на родителите за запишување на нивните деца во градинките
4. Предучилишниот воспитно-образовен систем да стане надлежност на Министерството за образование и наука наместо на Министерството за труд и роцијална политика.	-Број на детектирани законски измени за обете министерства -Видови на надлежности трансферирани од едното на другото министерство	-Средства за јавно информирање (медиуми, Службен весник) -Систем за јавно информирање од институциите и релевантните министерства	-Незаинтересираност за предложената промена -Административно-бюрокатски пречки за трансфер на надлежностите од едно на друго министерство -Неодобрување од повисоки инстанции (влада)

